

FIIA 1/2013

COMMENT

Sean Roberts
Tutkija
Ulkopoliittinen instituutti

Venäjän uusi adoptiolaki on osa Putinin politiikkaa > Adoptioiden kieltäminen on Venäjältä looginen mutta harkitsematon teko

Estämällä orpolasten adoptioinnit Yhdysvaltoihin Venäjän hallinto pyrkii kääntämään huomion pois maata vaivaavasta korruptiosta sekä saattamaan vastustajansa huonoon valoon hyödyntämällä amerikkalaisvastaisia tunteita. Yrityksillä manipuloida julkista mielipidettä voi kuitenkin olla odottamattomia seurauksia.

Venäjällä astui vuodenvaihteessa voimaan uusi adoptiolaki – niin sanottu Dima Jakovlev -laki – joka kieltää lasten adoptioinnit Yhdysvaltoihin. (Dima Jakovlev oli Yhdysvaltoihin adoptoitu orpopoika, joka kuoli vuonna 2008 adoptioisän laiminyönnin seurauksena.)

Adoptiolain ymmärtämiseksi on tarkasteltava Venäjän nykypolitiikan rakenteita ja keskeisiä kysymyksiä. Lain taustalla ei ole niinkään huoli Yhdysvaltoihin adoptoitujen venäläislasten hyvinvoinnista, vaan Venäjän oma korruptio.

Adoptiolaki on Venäjän vastaus Yhdysvalloissa joulukuussa voimaan tulleeseen Magnitski-lakiin, jolla määrättiin matkustus- ja talouspakotteita joukolle venäläisiä virkamiehiä, joita epäillään osallisuudesta asianajaja Sergei Magnitskin kuolemaan. Magnitski kuoli epäilyttävissä olosuhteissa ollessaan tutkintovankueudessa vuonna 2009. Hän oli nostanut vakavia syytteitä viranomaisten, poliisin ja mafian välisistä salaisista sopimuksista.

Venäjä olisi voinut vastata Magnitski-lakiin asettamalla vastavia sanktioita lain laatineille yhdysvaltalaisille, mutta se olisi voinut olla tuhoisaa presidentti Vladimir Putinin kansansuosiolle. Levada-keskuksen joulukuussa 2012 tekemän mielipidetutkimuksen mukaan vain hieman

runas viidennes venäläisistä vastusti Magnitski-lakia, ja lähes 45 prosenttia ilmaisi tukensa Yhdysvaltain pyrkimyksille rangaista korruptioon syyllistyneitä venäläisviranomaisia.

Uusi adoptiolaki onkin keino siirtää yleisön huomio pois korruptiosta – hetkenä, jolloin korruptioon juuri tulisi kiinnittää huomiota. Viime marraskuussa Putin erotti puolustusministeri Anatoli Serdjukovin kasvallusepäilysten vuoksi. Serdjukovin tapaus on yksi viime vuosien merkittävimmistä lahjusjupakoista, ja se on herättänyt epäilyksiä Venäjän mittavan puolustusbudjetin käytön läpinäkyvyydestä sekä hallituksen toiminnan rehellisyydestä.

Adoptiolaki sopii hyvin myös Putinin hallinnon pyrkimyksiin hyökätä opposition kimppuun. Hallinto pyrkii esittämään vastustajansa ulkomailta saatuna ”tartuntana”. Joulukuun 2011 parlamenttivaaleja seuranneiden protestien – mukaan lukien toukokuun 2012 mielenosoitukset Moskovan Bolotnaja-aukiolla – on väitetty olevan osa Yhdysvaltain johtamaa salajuontaa Venäjän vakauden horjuttamiseksi. Tämä väite nostettiin näkyvästi esiin kahdessa protesteja käsitelleessä dokumentissa, jotka esitettiin valtiollisella NTV-kanavalla vuoden 2012 aikana.

Uuden adoptiolain tarkoitus on hyödyntää amerikkalaisvastaisia

tunteita muodostamalla assosiaatio Venäjän opposition ja Yhdysvaltoihin adoptoitujen lasten väitetyn huonon kohtelun välille. Esimerkkinä tästä käy Vladimir Zhirinovskin haastattelu Vesti-uutiskanavalla joulukuun lopulla. Mainittuaan ensin orpolasten huonon kohtelun Yhdysvalloissa Zhirinovski hyökkäsi Bolotnaja-aukion mielenosoittajia vastaan kutsuen näitä Yhdysvaltain tukemaksi ”viidenneksi kolonnaksi”.

Amerikkalaisvastaisuus on otettu osaksi Putinin hallinnon protestiliikettä vastaan suunnattua strategiaa. Sen ylläpitäminen voi kuitenkin osoittautua vaikeaksi, jos Magnitski-laki saa paljon huomiota ja jos venäläisten yleinen mielipide tukee Yhdysvaltain pyrkimyksiä rangaista korruptioon syyllistyneitä venäläisviranomaisia.

Adoptiollailla on paljon yhtäläisyyksiä hallinnon aikaisempiin populistisiin toimiin, kuten Putinin käynnistämään ”oligarkkien vastaiseen sotaan”, joka huipentui Mihail Hodorkovskille vuonna 2005 langetettuun vankilatuomioon. Ei olekaan yllättävää, että vain muutamia päiviä ennen kuin Putin allekirjoitti uuden adoptiolain, valtiollinen Rossiya 1 -kanava esitti uuden tutkivan ohjelman maanpaossa elävän oligarkki Boris Berezovskin elämästä.

Ulkopoliittinen
instituutti

Kruunuvuorenkatu 4

PL 400

00161 Helsinki

Puhelin

(09) 432 7000

Fax

(09) 432 7799

www.fiia.fi

Ulkopoliittinen instituutti on eduskunnan yhteydessä toimiva, riippumaton tutkimuslaitos. Instituutti tuottaa korkeatasoista tutkimusta, joka tukee poliittista päätöksentekoa ja avointa keskustelua niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin.

Instituutin julkaisut käyvät läpi sisäisen editointiprosessin, mutta julkaistavat näkemykset ovat kirjoittajien omia.

Mutta toisin kuin oligarkit, orpolapset jakavat mielipiteitä, ja tässä suhteessa Putinin hallinto vaikuttaa tehneen virhearvioinnin. Erään mielipidetutkimuksen mukaan vain 56 prosenttia venäläisistä kannattaa uutta adoptiolakia. Vaikka tätä lukemaa ei pidä aliarvioida – etenkin kun ottaa huomioon Putinin laskevat kannatusluvut – ei adoptiolailla ole ylivoimaista kansan tukea.

Adoptiolain ongelma on, että tosiasiat eivät tue lain perusteluiksi esitettyjä väitteitä. Useimmilla venäläisillä on hyvä käsitys siitä, miten huono lastensuojelun taso on Venäjällä. Orpolasten tilanteen eroista Venäjällä ja Yhdysvalloissa on helppo löytää tietoa. Venäjän opetus- ja tiedeministeriön luvuista selviää esimerkiksi, että vuonna 2011 venäläisissä lastenkodeissa kuoli 181 lasta. Yhdysvaltoihin on vuodesta 1999 lähtien adoptoitu 45 112 lasta, näiden joukossa huomattava määrä vammaisia lapsia. Venäjän viranomaisten mukaan Yhdysvaltoihin adoptoiduista lapsista on tähän mennessä kuollut 19.

Vaikka adoptiolaki ei olekaan niin irrationaalinen reaktio kuin miltä se saattaa ensi alkuun näyttää, Putinin hallinto on kenties tehnyt virhearvion yrittäessään hyötyä poliittisesti tunnepitoisesta asiasta. Tammikuun 13. päivänä tuhannet

mielensoihtajat osallistuivat Moskovassa järjestetyille ”marsseille roistoja vastaan”, jolla protestoitiin adoptiolakia vastaan. Muuten protestimieliä Venäjällä on vaikuttanut olevan haihtumassa, ja maan hallinto on toivonut selvinneensä vuoden 2012 koettelemuksista. Adoptiolaki on kuitenkin tarjonnut oppositiolle uuden tilaisuuden koota voimansa.